

CALITATEA VIEȚII MUNCITORILOR ȘI CLASEI MIJLOCI ÎN POLONIA*

VLADISLAV MISAŁ *

Vladisław Misiak, scientific researcher at the Institute of Sociology belonging to the Wrocław University analyses the phenomena of economic transition in Poland and their social consequences.

Analizând fenomenele tranziției economice în Polonia și România constatăm existența unor asemănări și deosebiri, dominând primele, fapt foarte interesant pentru cercetători.

Modificările economice determină percepția socială a acestora la nivelul diferitelor grupuri. Pentru înțelegerea fenomenelor prezentăm câteva concluzii ale unor cercetări sociologice efectuate în Polonia ultimilor ani.

Prima problemă la care ne oprim este aceea a factorilor care au condus la polarizarea calității vieții. Cercetările sociologice care au avut loc în anii 1990—1991 au arătat că luând în considerare clasa împărțire socială — intelectuali, muncitori, țărani și clasă mijlocie — în societatea poloneză se pot deosebi două categorii extreme. Dacă folosim o scală a calității vieții, la un pol se vor afla muncitorii a căror calitate a vieții scade (este vorba de anii '90—91) iar la celălalt pol se plasează clasa mijlocie cu tendința de creștere a calității vieții.

Subliniem că cercetarea calității vieții a acestor două categorii sociale se bazează în primul rând pe studiul *fenomenelor economice*. Primatul factorilor economici nu este un rezultat de subapreciere a proceselor sociale. Dar credem că atunci când se cercetează calitatea vieții mai utile sînt analizele schimbărilor economice decisive, avînd totodată în vedere și importanța deciziilor politice, de exemplu: hotărîrile „mesei rotunde” Solidaritatea-guvern și instaurarea primului guvern necomunist în Polonia. Pe această direcție demn de reținut este modul în care au fost adoptate imperativele mișcării revoluționare de la Gdansk din 1980.

Procesul tranziției s-a desfășurat și se desfășoară în mai multe etape:

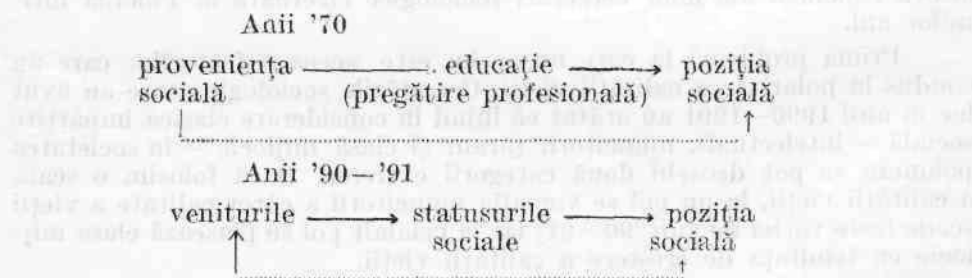
* Comunicare prezentată la simpozionul științific al ICCV: *Calitatea vieții în perioada de tranziție*, 2—3 octombrie 1991

** Institutul de Sociologie al Universității din Wrocław

- introducerea principiului de egalitate a sectoarelor de stat, particular și cooperatist,
- stabilirea regulilor de convertibilitate a zlotului cu valute occidentale.
- aplicarea sistemului de operații antiinflaționiste (planul Lev Balcerowici — octombrie 1989)
- formularea principiilor de funcționare a pieței libere și privatizarea întregii economii centralizate care a avut loc practic în 1990
- începutul funcționării autoadministrării locale după alegerile din 1990
- instituirea ajutoarelor de șomaj și a sistemului de protecție socială pentru grupurile defavorizate.

Toate acestea au avut ca obiectiv strategic trecerea la economia de piață, antrenând toată suita de schimbări sociale și politice, cu scopul final al creșterii calității vieții.

Acest studiu analizează în principiu cele două grupuri sociale muncitori și clasa mijlocie, relevând în special problema transformărilor interne suferite de grupuri (trecerea muncitorilor la clasa mijlocie în noile condiții social-economice din anii 1990—1991). Prezentăm schematic o sinteză a factorilor care au determinat modificări sociale atât în perioada anterioară cât și în Polonia de astăzi.



Se constată o modificare a raportului educație — poziție socială prin diminuarea rolului diplomei și creșterea importanței statusului social. Calitatea vieții este în strinsă legătură cu simbolurile statusului social cum ar fi calitatea și standardul de echipare a locuinței, elemente de consum alternativ, în funcție de care se stabilește scala prestigiului social.

Aceste criterii ilustrează polarizarea anterior amintită, clasa mijlocie aflându-se pe poziția cea mai înaltă, iar muncitorii pe o poziție inferioară, devansându-i numai pe pensionari. Zbigniew Sufin cercetînd cazul muncitorilor, mai ales al celor tineri, arată că la aceștia nu se pune problema simbolurilor statusului social ci este vorba de protecție socială deoarece interesul lor se concentrează asupra bugetului familial legat de hrană, locuință și sănătate. De aici o stagnare a nevoilor de îmbunătățire a condițiilor de locuire și o tendință generală spre traiul foarte modest. Pentru unii o soluție este munca suplimentară sau lucrul în străinătate.

În continuare ne propunem să analizăm calitatea vieții muncitorilor și a clasei mijlocii.

Muncitorii

Cercetările arată că după schimbările din 1980 calitatea vieții acestei categorii a marcat o scădere în raport cu perioada epocii socialiste.

Totodată se remarcă creșterea atitudinii critice a muncitorilor — inițiatorii mișcărilor revoluționare din 1980. Chiar din anii 1984—1985 se observase că tinerele generații de muncitori erau nemulțumite de aspecte ale realității poloneze, cu toată adeziunea lor la noțiunea de reformă. Opiniile muncitorilor dar și calitatea vieții lor au suferit o importantă evoluție în anii '80. Revenind în actualitate, ultimele cercetări ale Centrului de Sondare a Opiniei Publice pe eșantion național din martie-iulie 1991 au arătat că muncitorii socotesc că a scăzut calitatea vieții lor. La sondajul din martie 1991 numai 7% din muncitorii calificați au apreciat standardul lor de viață ca bun, iar dintre muncitorii necalificați numai 5% au făcut aceeași apreciere.

La sondajul din iulie 1991 a reieșit că pentru un nivel minim de trai trebuie 1,3 mil. zloți, în timp ce pentru un nivel de trai mediu trebuie 2 mil. zloți, iar pentru un trai îndestulat 3 mil. zloți pe lună. Toate aceste constatări se fac ținând cont de faptul că în iunie 1991 salariul mediu era socotit de 1,7 mil. zloți. Muncitorii intervievați au declarat că factorii diminuânți ai calității vieții lor sînt în primul rînd veniturile (frustrarea crește și mai mult din cauza foarte bunei aprovizionări, dar cu prețuri inaccesibile), nesiguranța locului de muncă, șomajul, îngrijorarea pentru viitorul propriu și al familiei. Evaluînd posibilitățile de a-și asigura mijloacele de trai muncitorii se referă la politica macroeconomică. La întrebarea: „Politica guvernului creează șanse de ieșire din criza economică?” au rezulat următoarele opinii (comparativ cu reprezentanții clasei mijlocii):

Aprecierea politicii guvernului ca o șansă a ieșirii din eriză (în %)

Categoria socială	Da	Nu	Nu știu
Muncitori calificați	34	62	4
Muncitori necalificați	37	59	4
Clasa mijlocie	39	59	2

Analizînd datele tabelului se relevă pe de o parte dorința muncitorilor de a se corecta politica economică, inclusiv intervenția statului în domeniul privatizării și pe de altă parte nivelul actual al conștiinței muncitorilor.

Sintetizînd opiniile sociologilor despre situația actuală a muncitorilor se poate arăta:

1. În prezent muncitorii se reorientează profesional (spre comerț, mici ateliere sau ca mîină de lucru în străinătate).

2. Muncitorii au un sentiment de frustrare provenit atît din pierderea poziției de clasă privilegiată cît și din devalorizarea morală a pregătirii profesionale vizavi de dinamismul progresului tehnic.

3. Cercetările anului 1991 scot în evidență o atitudine conservatoare a muncitorilor în menținerea marilor unități industriale.

4. După efervescența politică a anilor '80 se constată, în mod surprinzător, o apatie pe plan politic a muncitorilor.

5. În domeniul calității vieții, al stilului de viață, al moralei, muncitorii trec printr-un moment de dezorientare lipsindu-le un model sau un sistem de referință atât pentru viața publică cât și pentru cea privată.

Sociologul Jan Jeschina studiind funcțiile sociale și educative ale familiei propune un model adecvat, demn de urmat de către muncitori. Acest model este al personalității educate în familia de tip intelectual din Polonia secolului al XIX-lea, afirmând în același timp: „Astăzi reprezentanții intelectualității creează și înnoiesc în același timp acest ideal de personalitate”.

Clasa mijlocie

În definirea noțiunii de clasă mijlocie există controverse. Legat de calitatea vieții clasa mijlocie poate fi definită ca o categorie socială care și-a asigurat un pronunțat grad de independență materială care îi conferă siguranță și îi dă conștiința utilității sociale. Aceasta este o încercare de sintetizare a trăsăturilor caracteristice clasei mijlocii pe plan economic, politic și social în Polonia.

Jacek Kurewaski consideră că în prezent clasa mijlocie din Polonia nu și-a conturat pe plan moral, politic și economic adevărata personalitate care să-i justifice rolul în procesul democratizării.

Este interesant de urmărit mărimea și dinamica evoluției acestei categorii sociale în ultima vreme.

Conform cercetărilor lui Zdzisław Zegowski la sfârșitul anului 1989 în Polonia existau 914,5 mii unități economice particulare din care 452,2 mii ateliere meșesugărești, 71,8 mii societăți comerciale și 290,3 mii întreprinderi din sfera serviciilor. În primele șapte luni ale lui 1990 numărul întreprinderilor particulare a crescut cu 36 mii, cele mai multe cu caracter comercial.

Clasa mijlocie din Polonia provine pe de o parte din grupul proprietarilor particulari din timpul socialismului și pe de altă parte prin trecerea persoanelor din sectorul de stat în cel particular. În perioada 1982—1984 aproximativ 600 mii lucrători au trecut în clasa mijlocie. Acest fenomen a fost accelerat în ultima perioadă de procesul de privatizare care a creat multe societăți și fundații.

Din sondajul periodicului *Wprost* nr. 24/1991 rezultă că dintre 99 din cei mai bogați polonezi 47 sînt antrenați în activitate productivă, 44 în activitate comercială și servicii și 8 în activitate financiară. Însă în structura generală a clasei mijlocii predomină activitățile comerciale și de servicii (în special în tehnică electronică și în intermediari), cele financiare și de producție.

Existența și dezvoltarea clasei mijlocii a favorizat crearea unui sector de bunuri și servicii conform stilului de viață a acestei categorii sociale.

Problema principală a prognozelor calității vieții clasei mijlocii este evoluția generală a situației economice a țării.

Concluzii

Ca o primă constatare cercetările scot în evidență regresul calității vieții muncitorilor în timp ce calitatea vieții clasei mijlocii depinde de evoluția economică a Poloniei.

În legătură cu aceasta aș face propunerea unei cercetări comune pe tema: „*Schimbările socio-economice și consecințele lor asupra calității vieții — studiu comparativ al comunităților din mediul urban din Polonia și România : Varșovia — București ; Wrocław — Timișoara.*”